

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشکده ادبیات و علوم انسانی

بخش زبان و ادبیات فارسی

پایان نامه تحصیلی برای دریافت درجه کارشناسی ارشد رشته زبان و ادبیات فارسی

گرایش ادبیات تطبیقی

بررسی مضامین اخلاقی در گلستان سعدی و مقامات حریری

استاد راهنما:

دکتر احمد امیری خراسانی

استاد مشاور:

دکتر عنایت الله شریف پور

مؤلف:

سمیه مظهری صفات

اسفند ماه ۱۳۹۰

تشکر و قدردانی:

حمد و سپاس، مخصوص پروردگاری است که از روی رحمت، دست بندگان ضعیف را در دست بهترین و پاک‌ترین بندگانش - که برای هدایت خلق، مبعوثشان فرمود - قرار داده است و اوست «ولیُّ الذین امنوا یخرجهم من الظلمات الی النور» و درود بر چراغ هدایت در ظلمات شب، پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) که با «خلق عظیم» برای تکمیل مکارم اخلاق مبعوث گردید.

در همین راستا از جناب آقای دکتر امیری خراسانی، تشکر می‌نمایم که به عنوان استاد راهنمای پایان‌نامه با صبوری و بزرگواری خاص خود اینجانب را در امر تحقیق و نگارش آن یاری فرمودند و از استاد ارجمند، جناب آقای دکتر شریف‌پور که همواره در طول دوره تحصیل اینجانب در دانشگاه، دلسوزانه و آگاهانه مشوق بنده بودند و در این پایان‌نامه نیز از مشاوره‌های سودمند خود، اینجانب را بهره‌مند ساختند سپاسگزاری می‌نمایم و در این مجال، مراتب حق‌شناسی و قدرشناسی خود را از زحمات دیگر اساتید محترم گروه زبان و ادبیات فارسی به جای می‌آورم.

چکیده

عمل به دستورات اخلاقی، از ضروریات زندگی انسانی است که می‌خواهد «انسان» بودن و «متعالی» شدن را درک کند. به جهت اهمیت فراوانی که اسلام برای اخلاق قائل شده است؛ علاوه بر کتب اخلاقی، آثار ادبی بسیاری هم در زبان فارسی و هم در زبان عربی به بیان ارزش‌ها و مصادیق اخلاقی پرداخته‌اند به طوری که می‌توان گفت: ادبیات تعلیمی، سهم چشمگیری نسبت به سایر انواع و سبک‌های ادبی به خود اختصاص داده است.

در همین راستا، در این پژوهش سعی شده است تا در بخش اول ضمن ارائه تعاریفی از اخلاق و علم آن، همچنین ارتباط اخلاق با دیگر حوزه‌های بشری (مثل عرفان و حکمت) و بحثی مختصر پیرامون نسبت‌گرایی در اخلاق، راهی به سوی بحث اصلی - بررسی تطبیقی ارزش‌های اخلاقی در گلستان سعدی و مقامات حریری - گشوده شود. از اینرو در ادامه بخش دوم، به تعریف لغوی و اصطلاحی «مقامه»، سخنی پیرامون مبدع این فن و مقلدان او و همچنین ذکر چند مقامه به عنوان نمونه پرداخته شده است. به جهت تکمیل مطالب درباره فن مقامه، ساختار و ویژگی‌های مهم آن برشمرده شده است.

در بخش سوم نیز به زندگی و آثار سعدی، سبک او در گلستان و ارتباط گلستان با فن مقامه و اخلاق پرداخته شده است. در ادامه نیز به زندگی و آثار حریری اشاره شده و همان‌روند برای شناخت او و کتابش پیگیری شده است. در بخش چهارم، سعی شده تا برشمردن مهم‌ترین و پرکاربردترین مضامین اخلاقی در این دو کتاب، به صورت همزمان و با نگاه تطبیقی صورت گیرد. و در نهایت، این نتیجه حاصل می‌گردد که سعدی و حریری به مضامین اخلاقی در اثر خود بسیار توجه کرده‌اند و هر کدام با توجه به هدف خود، روش متفاوتی برای بیان مضامین اخلاقی دارند.

واژگان کلیدی:

اخلاق، مقامه، گلستان سعدی، مقامات حریری.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
	فصل اول: طرح مسئله
۲	۱-۱- درآمد .....
۳	۱-۲- بیان مسئله .....
۴	۱-۳- هدف های تحقیق .....
۴	۱-۴- ضرورت انجام تحقیق .....
۵	۱-۵- فرضیه های تحقیق .....
۵	۱-۶- پیشینه تحقیق .....
۶	۱-۷- روش اجرای تحقیق .....
۶	۱-۸- مراحل انجام تحقیق .....
	فصل دوم: کلیات
۸	۲-۱- تعریف اخلاق .....
۹	۲-۲- علم اخلاق .....
۱۰	۲-۲-۱- اخلاق و علم کلام .....
۱۰	۲-۲-۲- اخلاق و عرفان .....
۱۱	۲-۲-۲-۱- تغییر و تبدیل صفات اخلاقی از دیدگاه صوفیه .....

۱۲	..... ۳-۲-۲-اخلاق و حدیث
۱۴	..... ۴-۲-۲-اخلاق و فلسفه
۱۴	..... ۱-۴-۲-۲-فلاسفه و اخلاق
۱۴	..... ۱-۱-۴-۲-۲-اخلاق و بزرگان فلاسفه یونان
۱۶	..... ۲-۱-۴-۲-۲-اخلاق و فلاسفه مسلمان
۲۰	..... ۵-۲-۲-اخلاق و حکمت
۲۲	..... ۶-۲-۲-اخلاق و علم فقه
۲۲	..... ۷-۲-۲-فایده علم اخلاق
۲۳	..... ۳-۲-۲-مکاتب فکری و اخلاق
۲۴	..... ۴-۲-۲-اصلی ترین هدف اخلاق
۲۵	..... ۵-۲-۲-ویژگیهای ارزش اخلاقی
۲۶	..... ۶-۲-۲-نسبیت گرایی در اخلاق
۲۷	..... ۷-۲-۲-اسلام و اخلاق
۲۷	..... ۸-۲-۲-تعدادی از کتب اخلاقی اسلامی در زبان فارسی و عربی
۲۷	..... ۱-۸-۲-تهذیب الأخلاق و تطهیر الإعراف
۲۸	..... ۲-۸-۲-احیاء علوم الدین

- ۲۸ ..... ۳-۸-۲ اخلاق ناصری
- ۲۹ ..... ۴-۸-۲ اخلاق جلالی
- ۲۹ ..... ۹-۲ مقامات
- ۳۰ ..... ۱-۹-۲ تعاریف مقامه
- ۳۱ ..... ۱-۱-۹-۲ معنی اصطلاحی مقامه
- ۳۱ ..... ۲-۹-۲ واضع فنّ مقامات
- ۳۲ ..... ۱-۲-۹-۲ زندگی بدیع الزّمان، پیشرو مقامه نویسان
- ۳۳ ..... ۲-۲-۹-۲ آثار بدیع الزّمان همدانی
- ۳۳ ..... ۳-۲-۹-۲ مقامات بدیع الزّمان
- ۳۳ ..... ۴-۲-۹-۲ مقامه نویسی پس از بدیع الزّمان
- ۳۳ ..... ۵-۲-۹-۲ مقامه نویسان پس از بدیع الزّمان
- ۳۴ ..... ۶-۲-۹-۲ مقامات پس از بدیع الزّمان
- ۳۴ ..... ۲-۶-۲-۹-۲ مقامات حریری (۴۴۶-۵۱۶ ه. ق)
- ۳۴ ..... ۱-۶-۲-۹-۲ مقامات ابن ناقیا (۴۱۶-۴۸۵ ه. ق)
- ۳۴ ..... ۳-۶-۲-۹-۲ مقامات زمخشری (۴۶۷-۵۳۸ ه. ق)
- ۳۵ ..... ۴-۶-۲-۹-۲ مقامات حمیدی (متوفی ۵۵۹ ه. ق)

- ۳۶ ..... تفاوت مقامات حمیدی با مقامات حریری ۱-۴-۶-۲-۹-۲
- ۳۷ ..... مقامات حمیدی و انعکاس آن در ادبیات ۲-۴-۶-۲-۹-۲
- ۳۸ ..... هدف مقامه ها ۳-۹-۲
- ۳۸ ..... ویژگی های فنی و ساختاری مقامه ها ۴-۹-۲
- ۳۹ ..... مجلس ۱-۴-۹-۲
- ۴۰ ..... راوی ۲-۴-۹-۲
- ۴۰ ..... قهرمان / بطل (= گدا) ۳-۴-۹-۲
- ۴۰ ..... گره ۴-۴-۹-۲
- ۴۱ ..... خود قصه ۵-۴-۹-۲
- ۴۱ ..... موضوع مقامه ۶-۴-۹-۲
- ۴۲ ..... اسم مقامه ۷-۴-۹-۲
- ۴۲ ..... صنایع لفظی در مقامه ۸-۴-۹-۲
- ۴۲ ..... شعر ۹-۴-۹-۲
- ۴۴ ..... علل بی رونقی فنّ مقامه در زبان فارسی ۵-۹-۲

فصل سوم: حریری و سعدی

- ۴۶ ..... ۱-۳-زندگی حریری
- ۴۶ ..... ۱-۱-۳-ادب در عصر حریری
- ۴۷ ..... ۲-۱-۳-نثر دوره حریری
- ۴۸ ..... ۱-۲-۱-۳-دوره های ادب عباسی
- ۵۰ ..... ۳-۱-۳-آثار حریری
- ۵۰ ..... ۱-۳-۱-۳-معرفی مقامات حریری
- ۵۱ ..... ۲-۳-۱-۳-نثر مقامات حریری
- ۵۲ ..... ۳-۳-۱-۳-ویژگی های سبکی مقامات حریری
- ۵۲ ..... ۱-۳-۳-۱-۳-سجع
- ۵۳ ..... ۲-۳-۳-۱-۳-جناس
- ۵۳ ..... ۱-۲-۳-۳-۱-۳-جناس تام
- ۵۳ ..... ۲-۲-۳-۳-۱-۳-جناس زائد
- ۵۴ ..... ۳-۲-۳-۳-۱-۳-جناس خط
- ۵۴ ..... ۴-۲-۳-۳-۱-۳-جناس ناقص
- ۵۵ ..... ۳-۳-۳-۱-۳-کابرد موازنه و ترادف جمله
- ۵۶ ..... ۴-۳-۳-۱-۳-تشبیه

- ۵۷ ..... ۳-۱-۳-۳-۵- استعاره مصرّحه و مکنیه
- ۵۹ ..... ۳-۱-۳-۳-۶- کنایه
- ۶۰ ..... ۳-۱-۳-۳-۷- مجاز
- ۶۱ ..... ۳-۱-۳-۳-۸- ایهام
- ۶۲ ..... ۳-۱-۳-۳-۹- قلب
- ۶۳ ..... ۳-۱-۳-۳-۱۰- ضرب المثل
- ۶۴ ..... ۳-۱-۳-۳-۱۱- تضمین و تلمیح به آیات و روایات
- ۶۵ ..... ۳-۱-۳-۴- مقامه های ویژه
- ۶۵ ..... ۳-۱-۳-۴-۱- رساله قهقریه
- ۶۶ ..... ۳-۱-۳-۴-۲- مقامه رقطائیه
- ۶۷ ..... ۳-۱-۳-۴-۳- مقامه سمرقندیه
- ۶۹ ..... ۳-۱-۳-۵- موضوع مقامات حریری
- ۷۰ ..... ۳-۱-۳-۶- ویژگی های ابوزید، واعظ مقامات حریری
- ۷۴ ..... ۳-۱-۳-۷- هدف مقامات حریری
- ۷۵ ..... ۳-۱-۳-۸- اخلاق در مقامات حریری
- ۷۷ ..... ۳-۱-۴- مقلدان حریری

۷۸	..... ۳-۱-۵- مقایسه نثر مقامات حریری و مقامات همدانی
۸۱	..... ۳-۲- زندگی سعدی
۸۲	..... ۳-۲-۱- ادبیات تعلیمی و سعدی
۸۴	..... ۳-۲-۲- آثار سعدی
۸۴	..... ۳-۲-۲-۱- اخلاق در آثار سعدی
۸۸	..... ۳-۲-۲-۲- گلستان سعدی
۹۰	..... ۳-۲-۲-۱- گلستان و مقامات
۹۱	..... ۳-۲-۲-۲- گلستان، مقامه ای فارسی
۹۱	..... ۳-۲-۲-۳- وجوه اشتراک گلستان با مقامات
۹۲	..... ۳-۲-۲-۴- وجوه افتراق گلستان با مقامات
فصل چهارم: مقایسه مضامین اخلاقی در گلستان سعدی و مقامات حریری	
۹۵	..... ۴-۱- درآمد
۹۶	..... ۴-۲- زهد
۹۷	..... ۴-۲- ماهیت دنیا
۹۷	..... ۴-۲-۳- ناپایداری احوال و لذات دنیا
۹۸	..... ۴-۲-۴- برخورد مناسب با دنیا

- ۹۸ ..... ۱-۴-۲-۴ استفاده از دنیا در جهت آخرت
- ۹۹ ..... ۲-۴-۲-۴ ترک لذات دنیا
- ۹۹ ..... ۳-۴-۲-۴ پرهیز از پر خوری
- ۱۰۰ ..... ۴-۴-۲-۴ یاد مرگ و روز حساب (قیامت)
- ۱۰۱ ..... ۵-۲-۴ یاد خدا / خدا باوری
- ۱۰۲ ..... ۶-۲-۴ سخاوت و بخشش
- ۱۰۴ ..... ۷-۲-۴ صبر و شکیبایی
- ۱۰۵ ..... ۱-۷-۲-۴ صبر بر سختی ها و ناملايمات روزگار
- ۱۰۵ ..... ۲-۷-۲-۴ صبر در مقابل جاهلان
- ۱۰۵ ..... ۳-۷-۲-۴ صبر در معنای حکمت
- ۱۰۵ ..... ۴-۷-۲-۴ صبر در مقابل غضب (حلم)
- ۱۰۵ ..... ۵-۷-۲-۴ صبر در سیاست
- ۱۰۵ ..... ۶-۷-۲-۴ صبر در انجام کارها
- ۱۰۷ ..... ۸-۲-۴ قناعت
- ۱۰۸ ..... ۹-۲-۴ عفو و بخشش
- ۱۱۰ ..... ۱۰-۲-۴ راستگویی و صداقت

- ۱۱۲ ..... نکوهش ریا ۱۱-۲-۴
- ۱۱۳ ..... پند پذیری ۱۲-۲-۴
- ۱۱۴ ..... نکوهش طمع ۱۳-۲-۴
- ۱۱۶ ..... توصیه به نیکی و احسان ۱۴-۲-۴
- ۱۱۷ ..... وفاداری ۱۵-۲-۴
- ۱۱۸ ..... پرهیز از عیب جویی ۱۶-۲-۴
- ۱۲۱ ..... نکوهش بخل ۱۷-۲-۴
- ۱۲۳ ..... غنیمت شمردن عمر ۱۸-۲-۴
- ۱۲۴ ..... عمل به علم / ضرورت عملگرایی ۱۹-۲-۴
- ۱۲۶ ..... نکوهش سخن چینی ۲۰-۲-۴
- ۱۲۷ ..... برطرف کردن غم و اندوه ۲۱-۲-۴
- ۱۲۸ ..... توصیه به رفتار صحیح با مردم ۲۲-۲-۴
- ۱۲۸ ..... مهمترین توصیه های اخلاقی سعدی در ارتباط با دیگران ۱-۲۲-۲-۴
- ۱۲۸ ..... نیکخویی ۱-۱-۲۲-۲-۴
- ۱۲۸ ..... ایثار در حق دیگران ۲-۱-۲۲-۲-۴
- ۱۲۹ ..... خوشرویی و خوش اخلاقی ۳-۱-۲۲-۲-۴

- ۱۲۹ ..... ۴-۲-۲۲-۱-۴- احسان و احترام به والدین
- ۱۲۹ ..... ۴-۲-۲۲-۱-۵- نیکی کردن به دوستان
- ۱۲۹ ..... ۴-۲-۲۲-۱-۶- نیکی به خلق خدا
- ۱۲۹ ..... ۴-۲-۲۲-۲- مهمترین توصیه های اخلاقی حریری در ارتباط با دیگران
- ۱۲۹ ..... ۴-۲-۲۲-۱- رفتار با همسایه
- ۱۲۹ ..... ۴-۲-۲۲-۲- رفتار صحیح با دوست
- ۱۳۰ ..... ۴-۲-۲۲-۳- رفع نیاز نیازمندان
- ۱۳۰ ..... ۴-۲-۲۲-۴- مهمان نوازی / رفتار با مهمان
- ۱۳۰ ..... ۴-۲-۲۲-۵- تواضع
- ۱۳۰ ..... ۴-۲-۲۳- عدم وابستگی / ترک تعلقات مادی
- ۱۳۱ ..... ۴-۲-۲۳-۱- بی تعلقی به نفس
- ۱۳۱ ..... ۴-۲-۲۳-۲- بی تعلقی به امور مادی
- ۱۳۲ ..... ۴-۲-۲۳-۳- وارستگی
- ۱۳۲ ..... ۴-۲-۲۳-۱- نکوهش وابستگی به امور مادی و غفلت از مرگ
- ۱۳۲ ..... ۴-۲-۲۳-۲- بی تعلقی به مکان و افراد خاص
- ۱۳۲ ..... ۴-۲-۲۴- رعایت اعتدال

- ۱۳۳ ..... اعتدال در اخلاق ۱-۲۴-۲-۴
- ۱۳۳ ..... تعادل در طیّ طریق ۲-۲۴-۲-۴
- ۱۳۳ ..... میانه روی در امور مادی ۳-۲۴-۲-۴
- ۱۳۳ ..... نکوهش مردم آزاری ۲۵-۲-۴
- ۱۳۵ ..... ادب ۲۶-۲-۴
- ۱۳۵ ..... ادب در گفتار ۱-۲۶-۲-۴
- ۱۳۶ ..... در سکوت و کم صحبتی ۱-۱-۲۶-۲-۴
- ۱۳۶ ..... پرهیز از ورود در کلام دیگران ۲-۱-۲۶-۲-۴
- ۱۳۶ ..... سنجیده سخن گفتن ۳-۱-۲۶-۲-۴
- ۱۳۶ ..... ادب در رفتار ۲-۲۶-۲-۴
- ۱۳۷ ..... تربیت و ادب آموزی به فرزند ۳-۲۶-۲-۴
- ۱۳۸ ..... لزوم ادامه سیر تربیت ۴-۲۶-۲-۴
- ۱۳۹ ..... مناعت طبع ۲۷-۲-۴
- ۱۴۰ ..... حفظ حرمت و احترام بزرگان ۲۸-۲-۴
- ۱۴۱ ..... خلوص نیت ۲۹-۲-۴
- ۱۴۲ ..... پرهیز از هوای نفس ۳۰-۲-۴

۱۴۵ ..... نتیجه گیری ۲-۴

۱۴۷ ..... فهرست منابع و مآخذ ۳-۴

فصل اوّل: طرح مسئله

۱-۱-۱ درآمد

اخلاق و طرز رفتار انسان با خود، خدا و هموعانش از مسایل مهم زندگی او بوده است. از چگونگی زندگی و تعامل انسان اولیّه با طبیعت اطلاعاتی وجود دارد، اما از نحوه رفتار انسان با هموعانش آگاهی بیشتری وجود دارد. سرگذشت اقوام قبل از ما، در قرآن کریم به جهت عبرت آموزی نقل شده است. ترک اولایی که آدم علیه السلام انجام داد، گناهی که فرزندش قابیل مرتکب شد و اختلاف وی با برادرش هابیل و حتی علت آن در منابع دینی ذکر شده است.

تأکید قرآن کریم، ائمه معصوم و بزرگان دین به اهمّیت و ضرورت اخلاق و وظایف محوّل شده به انسان، مبین جایگاه رفیع این ارزش در جوامع بشری می باشد.

اخلاق، علاوه بر این که شرایط زندگی در دنیا را برای انسان فراهم می سازد؛ وی را در جهت رهسپاری به سفر ابدی و جاودانه نیز پرورش می دهد. فاصله انسان با خدا به وسیله رعایت اصولی که خداوند به آن دستور داده است برداشته می شود. انسان با طی مراتب اخلاقی و معرفتی، متخلّق به اخلاق الهی خواهد شد.

تحولاتی که در جهان کنونی صورت گرفته است یا در حال انجام است، هر کدام به نحوی به اخلاق افراد یا حاکمان هر دوره مرتبط بوده و می باشد. اگر دیده می شود گاهی قتل عامی صورت می گیرد، زندگی ها ویران می شوند، آثار فرهنگی نابود می گردند و ... با توجه به جوانب آن امر در اکثر موارد، عامل آن بد رفتاری های حاکمی مستبد و بیگانه با اصول اخلاقی بوده است.

برعکس، زمانی که جوامع بشری در آرامش و آسایش به پیشرفتهای فکری، معنوی و ... نایل می آیند؛ آن شرایط نیز به سبب وجود حاکمانی عادل و آگاه به اصول اخلاقی پدید آمده است.

گاهی شاعران، نویسندگان و عالمان علم اخلاق از طرق مختلف سعی در اخلاقی بار آوردن جامعه دارند. این امر، شاید هزینه های گزافی داشته باشد که از آن جمله، بی توجهی و بی مهری حاکمان فاقد اخلاق نسبت به آنان و آثارشان بوده است.

آن عنصری که انسان را به سر منزل مقصود می رساند به قدری حائز اهمّیت است که بسیاری سعی دارند به هر قیمت، در راه آن بکوشند.

تهذیب اخلاق، اساسی ترین وظیفه انسانی است که سایر رفتارهای اجتماعی و سیاسی وی را تحت الشعاع قرار می دهد. شرافت دنیا و آخرت انسان، وابسته به اطاعت محض از فرمان های کردگاری است که مُلک و ملکوت در یدِ قدرت اوست.

۱-۲- بیان مسئله

در دوران تاریخی مختلفی که بشر می زیسته است نیاز به تعالی و تکامل در ابعاد وجودی وی احساس می شده است. تکامل انسان با توجه به قوه تفکر او، از وجوه تمایزش با سایر موجودات محسوب می شود. خداوند دلیل بعثت پیامبر اکرم (صلی الله علیه و آله و سلم) را صراحتاً تکمیل مکارم اخلاقی بیان فرموده است و این امر، نشانگر تأکید بر رواج اخلاق در جامعه آن زمان می باشد. از سوی دیگر می توان اهمیت اخلاق و تکامل روحی انسان را در جوامع بشری مورد بررسی قرار داد. هر جا که بشر به پیشرفت های مادی و معنوی گسترده ای دسترسی پیدا کرده است؛ دلیلش رعایت حقوق افراد، حقیقت جویی، شجاعت، عدالت و ... می باشد. بر عکس آن زمانی که ملت ها در فترت و سکون به سر برده اند، زمانی است که یا خودِ ملت ها و یا حاکمان و فرمانروایان آنان از فرمان های اخلاقی الهی فاصله گرفته اند.

بعثت انبیاء (ع)، وجود امامان (ع) و نزول کتب آسمانی یکی از دلایل اهمیت تکامل روحی و معنوی بشر است. از همین رو کتب بسیاری مشتمل بر توصیه های اخلاقی شکل گرفتند. دامنه این توصیه ها تنها به کتب اخلاقی محدود نشد بلکه با جدیت فراوانی به برخی آثار ادبی نیز راه یافت و از اجزا و ارزش های آنها به شمار آمد.

در این میان گلستان سعدی با ساختاری شبیه به «مقامه» از شاخص ترین آثار ادبی فارسی است که به زیبایی به طرح مسائل اخلاقی می پردازد. در آثار ادبی زبان عربی نیز می توان چنین نمونه هایی را یافت؛ «مقامات حریری» نیز با در برداشتن مضامین اخلاقی، یکی از بهترین این نمونه هاست. بنابراین کنکاش در مضامین اخلاقی این دو اثر و بررسی تطبیقی آن ها کاری درخور توجه است تا از این طریق دریافته شود که آیا سعدی از حریری در سبک و بیان مضامین اخلاقی تاثیر پذیرفته است؟

۱-۳- هدف های تحقیق

اهداف این پژوهش به شرح زیر می باشد :

- ۱- تبیین اهمیت اخلاق
- ۲- تأثیر حکمت بر اخلاق و ارتباط ایندو با یکدیگر
- ۳- بیان جایگاه اخلاق در آثار ادبی
- ۴- شناخت فنّ مقامه و ارتباط آن با طرح مسایل اخلاقی
- ۵- شرح و تحلیل مضامین اخلاقی در گلستان سعدی و مقامات حریری .
- ۶- بیان تأثیر و تأثر احتمالی هر یک از دیگری .

۱-۴- ضرورت انجام تحقیق

با توجه به اهمیتی که به مبانی اخلاقی در قرآن کریم ، احادیث و سیره معصومین (ع) داده شده است، ضرورت پرداختن به موضوعاتی از این نوع بیشتر می شود. همانطور که گفته شد به دلیل جایگاه والایی که اخلاق در دین مقدس اسلام دارد ، آثار ادبی نیز همسو با کتب اخلاقی به بیان مضامین اخلاقی پرداخته اند و در زبان فارسی و زبان عربی - به دلیل برخورداری از فرهنگ غنی اسلامی و به پشتوانه تبادلات فرهنگی، آثار ادبی فراوانی در موضوعات اخلاقی به وجود آمده است. از آنجا که ملت های آنها نیز تا حدود زیادی شرایط فرهنگی و سیاسی؛ اجتماعی مشابهی داشته و دارند، اهمیت تحقیق و پژوهش درباره ادبیات آنها و بررسی تأثرات فرهنگی و ادبی بین ادبای این دو زبان ضروری به نظر می رسد.

با توجه به این موضوع و به خصوص با وجود آثار ارزشمند فراوان پیرامون دو کتاب «گلستان سعدی» و «مقامات حریری»، جای بحثی تطبیقی در باب مضامین اخلاقی مطرح شده توسط سعدی و حریری خالی از لطف نیست. بنابراین ضروری است تا شناخت خود را از این دو اثر فراتر برده و به شناخت تطبیقی آن ها برسیم، ملاک ها و مضامین حکمت عملی را در هر یک بیابیم و در پی رسیدن به این نکته باشیم که آیا این دو ادیب بر یکدیگر تأثیر داشته اند یا خیر.